28

S. A. N.

DISSERTATIO DIÆTETICA;

DE PINGVEDINE ANIMALI,

QUAM,

CONSENS. NOBIL. NEC NON EXPER. ORD. MED.
IN REGIA ACADEMIA UPSALIENSI,

PRÆSIDE

VIRO NOBILISSIMO ET EXPERIENTISSIMO

DN. DOCT. CAROLO LINNÆO,

EQVIT. AURAT. DE STELLA POLARI,
S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRO,
MEDIC. ET BOTAN. PROFESSORE REG. & ORD.
ACADEM. SCIENT. UPSAL. HOLMENS. PETROPOL.
BEROLIN. IMP. NAT. CUR. LONDIN. MONSPEL.
TOLOS. ET FLORENT. SOCIO,

PUBLICE VENTILANDAM SISTIT

JACOBUS LINDH,

UPLANDUS.

IN AUDIT. CAR. MAJ. AD DIEM XXIV. DEC.
ANNI MDCCLIX.

H. P. M. S.

UPSALIÆ.

S:Æ R:Æ M:TIS

MAGNÆ FIDEI VIRO

SOCIETATIS COMERCIORUM INDIÆ ORIENTA-

LIS DIRECTORI,

NOBILISSIMO ET GENEROSO

DOM. CLAUDIO

GRILL,

ACAD. SCIENT. HOLM. MEMBRO.

MÆCENATES

Mirum forte VOBIS *obveniet, quod cum Vobis innotuerim, tamen* VESTRO *ornare non dubitem, at ut ingenue fecit, verum potius animum addidit, Singularis imprimis Hiſt. Naturalis cultores reſpicere, haud non eſt qui aditum ad* Veſtri favoris *aram Si-e* VESTRIS NOMINIBUS *lucem ſuis operibus dacia. Vota ſuis orationibus annectere ita invalu-mihi ſatis ſit, illa pro perenni* VESTRO FLORE *verborum apparatu, ubique invenietis.*

NOBILISSIMORUM VE

Cliens

JACOBUS

S:Æ R:Æ M:TIS

CUBICULARIO

NOBILISSIMO ET GENEROSO

DOM. CAROLO DE GEER.

ACAD. SCIENT. UPSAL. ET HOLM. MEMBRO.

SUMMI.

non adeo felicem mihi esse contigerit, ut propius RUM NOBILISSIMIS NOMINIBUS, *hocce opus fatear, non* vester *erga me favor, audaciam hanc illa gratia, qua vel infimos Musarum alumnos, dedignati fuistis. Quisquis enim e Phœbi Turba bi exoptat? nimiusque eorum foret numerus, qui mutuarentur, si pluribus tanta ac mihi esset au- it, ut aliquid deesse videatur, si non ad fuerint: intimo fovere pectore, quæ apud alios nudo forte*

STRORUM NOMINUM

Devotissimus
LINDH.

S:Æ R:Æ M:TS

AD

LEGIONEM NOBILIUM MAGISTRO

EQUITUM

NOBILISSIMO

DOM. JOHANNI JENNINGS.

MÆCENATES

O*b tot tantaque, in domum paternam* *cipiatis ergo, hanc dissertationem, gra* VOBIS, MÆCENATES MAXIMI *dicatam pati*

NOBILISSIMORUM NO

Cliens

JACOBUS

OFFICINARUM FERRARIARUM
POSSESSORI
NOBILISSIMO

DOM. ROBERTO FINLAIJ.

MAXIMI.

collata, beneficia nihil rependere valet Filius; *actissimi, & venerabundi animi interpretem, quam amini, submisse rogat.*

MINUM VESTRORUM

Devotissimus
LINDH.

VIRO
ARTIS SUÆ EXPERIENTIA
CLARSSSIMO,
REG. ACADEMIÆ UPSAL. CHIRURGO
Dom. CAROLO NICOLAO
HULTMAN.
FAUTORI PROPENSISSIMO.

TIBI, *cui maximo jure primitias Studiorum meorum debeo, hosce Fructus, animi* Tui *erga me propensissimi, Sacros facio.*

Non Priami vel Nestoris annos Tibi *opto, sed, qud Medicorum est, corporis vigorem & Sanitatis robur, id est, ut diu valeas, est enim longa vita, non diu vivere, sed valere.*

CLARISSIMI NOMINIS TUI

cultor humillimus
JACOBUS LINDH.

D. D.

§. I.

Scientiam, conſervationem ſani corporis humani edocentem, vocamus Diætam. Pars ejus tradens eſculenta, uti latiſſime patet, ita etjam utiliſſima eſt; hanc vero minus ſufficienter tractatam, immo, a Medicis, in methodo medendi ſæpe neglectam eſſe vereor. Sicut enim plurimi morborum, cauſſam agnoſcunt errorem in Diæta, ita Medici oleum & operam perdunt, ægro adhuc contra Diætam peccante, quoniam Doſis eſculentorum, ſemper Doſin ſuperet Medicamentorum. Ea inter, quæ plurimum poſtulant attentionis, merito referuntur *Pinguia.* Hæc ejus ſunt indolis, ut nec nos, qui intra Zonam vivimus frigidam, & qui perſæpe carnibus veſcimur, nec illi, qui in calidioribus degunt terris, atque creberrimos cibos, a regno captant vegetabili, illis, in victu communi carere poſſimus. Corpus præterea noſtrum ita conſtitutum eſt, ut vita vix perſiſteret, niſi

nisi a Deo Tela Cellulosa præditum esset. Creatoris providentia in eo quoque elucet, quod nusquam locorum desint pinguia. Nos utimur axungia porcina; in Europa Australi crescit Oliva; aliis locis Adeps Phocarum & Cetorum inservit; omnia præterea, quibus vescimur, oleosi quid porrigunt; oleum aquæ commixtum fit emulsio, & hoc illud essentiale est, quod vitam nostram sustentat, atque cibus minimam hujus olei copiam habens, est aqua & panis, quare pœnæ est genus, quod a Magistratu delinquentibus infligitur, eoque pollet rigore, ut si serio res agatur, vix ullus, spatio unius mensis, id sustinere possit, etjamsi corporis antea habita constitutio, heic aliquam admittat differentiam. Etenim copia gaudens pinguedinis, minus inde, qua vires vitæ debilitatur, ac macie antea attenuatus; ille enim majorem habet copiam adipis abundantis, quæ nunc consumitur. Fame vero assvefactus, minus vexatur quam ille, qui semper solitus est ventre cibis distento, onerari. Pinguedo proprie ad Diætam spectat, cum illa, quam in corpore gerimus humano, tum etjam, quæ ab animalibus vegetabilibusque colligi solet, & inter alimenta nostra frequentatur; illa huc referri potest, quatenus Diæta rite instituta obtinetur; hæc vero, quia in omni ciborum adhibetur genere, & ex ejus usu vel abusu status corporis & sanus & morbosus, magna ex parte pendet. Et hæc leviter, pro virili parte, pertractare in animum induxi.

§. II.

§. II.

Omnia, quibus vescimur, peracto ventriculi intestinorumque officio, in massam sanguineam effunduntur, ubi colantur, ut leviora, per sudorem, lotium, aliasque excretiones abeant; alimentare vero nutritioni impenditur, nempe ad restaurandum id, quod vita destruxit laboriosa, vel etjam ad necessarias excretiones; quod tunc superest, aut violenter per excretiones expellitur, vel etjam in corpore corrumpitur, Febresque accendit, aut in Tela Cellulosa, ad futuros usus, colligitur. Corpus humanum, aut a gelatina, aut ab emulsione, sustentatur; in gelatinam degenerant Carnes solutæ; Vegetabilia vero emulsioni ansam præbent. Pingue, aqua solutum, lactescit; amygdala aliaque semina si prelo torqueantur, dant oleum, contusa vero cum aqua emulsionem constituunt; quare etjam lac, emulsio & Chylus fere sunt unum idemque, in multisque conveniunt circumstantiis. Oleum itaque sustentationi corporis maxime deservit, hoccine vero aut regnum vegitabile, aut animale nobis suppeditant. Australes plurimum Oleis fruuntur expressis, quorum usus minus quidem apud nos vulgaris est; olea etenim nostra, ab animalibus potissimum desumimus. Hæc olea duplicis generis sunt, nempe Butyrum vel Pinguedo; illud ab emulsione vel lacte animalium præparatur, multumque a natura vegetabili in se habet, immo oleum vere vegetabile salutari potest. *Pinguedo* nihil aliud est, quam chylus supervacaneus, in na-

turæ collectus repositoriis, quando animalia plus capiunt alimenti, quam vita eorum laboriosa dispergit, duplicemque apud nos involvit considerationem, vel ut Sebum, vel ut Axungia. *Sebum* nobis præbent quadrupedia Ruminantia, quin & ordo Gallinarnm in republica avium; apud illa coagulatur Sebum ab acido vel coagulo, cujus magna copia in ventriculo eorum tertio exstat; Gallinæ vero, tali gaudent, in eorum ventriculo musculoso, acido; quod lacti impositum, id peculiari coagulat modo. Sebum, axungia quidem citius, a viribus superatur vitæ, minus tamen in victu communi, quam in œconomia usurpatur. *Axungiam* præsertim ab ordine Anserum & Suibus colligimus; axungia enim ferarum minus gulæ nostræ arridet. Sus animal contemtissimum, quod censetur impurum, quod est in vita sordidum, quod sæpius alimentum capit ab iis, quæ ipsa abhorret natura; hoc, inquam, idem est animal, quod fere omnia nostra fercula palato reddit gratissima, & sine quo vix ulla cæna instrui potest; neque heic victum animalis magis respicere debemus, quam frumenti, qui stercoribus saginatur. Quoniam isto animali utimur ejusque lardo tam ad cibum, quam ad alios in œconomia usus, ipsius qualitatem propius considerare debemus, immo mores & Diætam, quæ ad Suum concurrunt conservationem, accurate perpendere. Hinc normæ deduci denique possunt Diæteticæ, & conservationi, & destructioni nostræ ansam præbituræ.

§. III.

§. III.

Inter quadrupedia genus conſtituit SUS, quod ordini adſcribitur Beſtiarum; dentibus inciſoriis enim in utraque gaudet maxilla, quorum medii ſunt diſtantes; & laniarii non ſunt ſolitarii, ſed plures ex utroque latere. *Character* generis patet ex *Dentibus Primoribus* ſuperioribus quatuor convergentibus; inferioribus vero patulis, & prominentibus; *Laniariis* ubique binis a ſe & reliquis ſpatio remotis; *Pedibusque* ungulatis.

SPECIES generis apud Auctores quatuor numerantur. SCROFA, PORCUS, TAJACU, & BABYRUSSA, quorum prima tantum Species, ad noſtrum pertinet forum, utpote una noſtris culinis uſui eſt, & *Scrofa dorſo antice ſetoſo, cauda piloſa* vocatur. *Faun. Svec. 36. Syſt. Nat. edit. 10. p. 49.*

A Porco diſtinguitur cauda piloſa nec nuda; a *Tajacu* cauda exiſtente nec deficiente; a *Babyruſſa*, quæ habet pilos molliſſimos, & fere laneos, & dici nequit illam habere dorſum antice ſetoſum; ut taceam, quod Babyruſſæ dentes laniarii ſuperiores e dorſo maxillæ prodeant, non ſicut in aliis animalibus, ſed, modo prorſus peculiari, oſſa & integumenta frontis perforant & inſtar cornuum promineant.

Varietates Scrofæ plurimæ ſunt, ex quibus Auctores diverſas conſtituerunt ſpecies, ut:

a) APER. ab hoc ſine dubio reliquæ varietates originem trahunt, etjamſi plurimi ex eodem, differentem ſibi finxerunt ſpeciem, ut Rajus, *quod colori-*

loribus non variat, sed semper servat nigro-subcanenescentem; quod rostrum multo productius; quod auriculæ breviores, rotundiores, nigræ, ut & cauda, & pedes; quod pilis vestiatur duum generum; aliis brevioribus, aliis longis, secus quam in domesticis. Kramer. Austr. *quod setæ profundius radicatæ, quodque lardi absentia integumentorum communium diversam efficit structuram:* Sed hæc omnia a loco & modo vivendi, proficisci possunt; vitam enim degens sub dio, copiosioribus tegitur pilis; multum fodiens fortius sibi parat rostrum; magis se movens, minorem copiam lardi, majorem vero carnis, sibi conciliat.

b) SUS CHINENSIS *Iter Vestr:* 62, *Scan:* 72 Multum quidem a cæteris distat, corpore fere nudo, instar canis nudi, & abdomine ad terram usque pendulo, specie tamen distingui non debet, quoniam reliquæ qualitates & ipsa anatomia eum cum cæteris ejusdem speciei esse, convincunt.

d) MONUNGULA *varietas* sæpe circa Upsaliam habitat, mihique latet, annon in aliis sit observata locis, in nullo alio a cæteris differt, exceptis ungulis, quæ instar equi, monungulæ sunt.

d) Colorum & Magnitudinis varietates sunt in domesticis fere innumeræ. *Color* hujus variat ex albo, luteo, nigro, rubro, & cinereo, nunc unicolores, nunc discolores. In australibus majores sunt, & Sues *Hispanici* dicti, magnitudinem vitulorum sex mensium natorum, superant.

DE.

DESCRIPTIO.

Hujus animalis descriptio fere difficillima est & vellus vix nisi in porcellis, natu minimis, describi potest. *Caput* oblongum, declinatum, desinens in proboscidem, cum sulco oculis versus proboscidem utrinque ducto. *Auriculæ* ovatæ, acuminatæ, integræ, lateribus seminudæ, marginibus barbatis, intus rugis sæpius quaternis profundis. *Oculi* parvi, minus prominentes: *Pupilla* atro-cærulea, orbiculari, dilatabili; *Iris* obscure cinerea. *Membrana* nictitans subgrisea. *Palpebra superior* ciliata; inferior mutica. *Supercilia* longis pilis ornata. *Proboscis* sensim attenuata, oblonga, pilis brevissimis tecta: *apice* truncato, cordato, subcartitagineo, margine prominulo, nudo, lævi, punctis excavato, naribus perforato. *Nares* rotundæ, parvæ respectu proboscidis. *Labia* proboscide breviora, tenuia, lævia, ad dentes laniarios inflexa. *Labium inferius* brevius, acutius. *Vibrissæ* nullæ. *Dentes molares superiores* sex: quorum tres interiores obtusi, tres vero exteriores cuneati, subtrilobi. *Inferiores* quini; duobus molaribus interioribus; tribus cuneiformibus, subtrilobis. *Dentes laniarii Superiores* solitarii, breviores; *inferiores bini* remoti a se & reliquis: exteriore majore, elongato, sæpe extra labium prominens, recurvus, subtriangularis. *Primores superiores* quatuor, breviores: intermediis distantibus. *Inferiores* magis prominentes octo: lateralibus minoribus. *Verrucæ* nullæ præter unicam sub gula, setis quinque longioribus rigidioribus instru-

instructa. *Collum* crassum compressum, dorso magis nutans; ad duas vel tres pollices depressum. *Truncus* dorso rotundatus. *Dorsum* & *Collum* supra setis rigidioribus, longioribus, confertis subfastigiatis ornatum. *Corpus* reliquum vestitum pilis rigidiusculis, ad posteriora versis, at vero sub collo, a jugulo ad mentum, antrorsum reversis. *Cauda* ad genua usque pendula, soepius oblique curvata versus alterum latus, villis tecta. *Mammæ* decem, abdominales, soepe etjam duæ papillæ spuriæ subjugulares. *Pedes* breviores, pilis tenuioribus vestiti, biungulati, & postice *ungulis succenturiatis*. *Suturæ* quintuplices sunt *a*). *Dorsalis* longitudinalis a capite ad caudam *b*). *Abdominalis* longitudinalis a jugulo ad regionem pubis *c*). *Inguinalis* utrinque extrorsum arcuata, ab umbilico ad femora. *d*). *Pedum anticorum* postice a cubito ad ungulam succenturiatam exteriorem *e*). *Pedum posticorum*, postice a genu ad ungulam succenturiatam exteriorem.

§. IV.
DIÆTA.

VICTUS hujus animalis admiratione dignus est, a rebus ejusmodi enim escam plerumque petit, quæ ab aliis quadrupedibus contemtæ sunt, immo eousque procedit, ut Stercora consumat humana, quæ tamen, mulcta veluti imposita, vetita sunt, ne ab aliis attingantur quadrupedibus; quare etjam, hoc adeo in despectum venit, ut semper a nobilioribus, salva reverentia nominetur; Pernæ

vero

vero etjamsi sint partes hujus animalis, absque reverentia, tamen a nobilioribus, & politioribus comeduntur, adeoque in his morum calamitas. Ast vero, etsi Sus aliorum vescatur excretis & immundis, cibos tamen magis, quam alia animantia, seligit; plures enim Plantas, præ cæteris animalibus Phytophagis, respuit, quod satis a Pane Sveco constat. Foliis vescitur plerisque graminum; Herbasque eligit succulentissimas. Minime vero contentus iis, quæ supra terram crescunt, culinam suam rebus, terra absconditis, reparare cogitur; nec omnes Radices, sed tantum succulentas & maxime se multiplcantes, sectatur. Præcipue Radicibus Scorzoneræ, Tragopogonis, Leontodontis, Filipendulæ, Stachyos palustris & Cumini delectatur. In Vestrogothia, Scania, & Smolandia, ubi Scorzonera in pratis crescit, adeo a Suibus effodiuntur prata, ut inde statim concludere liceat Scorzoneram ibi habitasse; idem obtinet etjam apud nos, ubi Filipendula, in pratis argillosis, frequens est, quæ semper a Suibus infestantur. Videmus Sues, per integram diem, agros effodere, nobisque inde magnum in œconomia pollicemur commodum; quippe persuasum habemus, illos, radices extirpando Tritici repentis, agros bene purgare. Sed falso; Sues enim delicatiori gaudent gula, quam ut tam tenui pascerentur cibo; ejus vero loco, Radices ibi reperiunt Stachyos palustris; arva sunt pulverulenta, nec multum laboris illis opus est, ad victum ibi acquirendum. Sæpe etjam densissima

steri-

ſteriliſſimaque Pineta diligenter fodiunt, ubi terra frondibus aceroſis adeo tecta eſt, ut ne herbam quandam viridem admittant, & miremur forſan quid illis in tali occurrat loco, ubi nihil præter duras radices obſervamus arborum, quibus minime delectantur, ibidem vero *Tubera* effodiunt occulta. Cadaveribus quoque & inteſtinis veſcuntur animalium; nec Lumbricos ſpernunt, ab ipſos deprehenſos; atque ita animalia ſunt vere polyphaga. In deliciis vero eorum habentur fructus cum artificiales, tum naturales; nomine naturalium inſigniuntur varia frumentorum genera: Nuces, Glandes, Poma, Pyra, Baccæ, Rapæ. Fructus artificiales, ſunt panis aliaque farinacea, quibus, loco fructuum naturalium, ſaginantur. Frumentis ut parcatur, ſuccedaneum victui eorum, panis a cortice Pini confectus ſubminiſtrat; quo ipſi frequenter apud Dalekarlos ſaginari ſolent. Quisquilias quoque varias, & rejectanea ſucculenta, ab aliis neglecta animalibus, conſumit ſus. Quando *Fagus* in Provinciis Patriæ auſtralibus fructum fert, quod quidem quotannis non fit, at copia tamen majore, tunc Sues ex adjacentibus, tempore autumali, illuc adiguntur; reducuntur vero circa brumam, adeo pinguedine diffluentes, ac antea macie confecti erant; lardum inde fagineum, inter coquendum fere liqueſcens, juſculis gratiorem ſaporem reddendo, conciliant. *Glandibus* nutriti *Quercinis* firmius, & frumentis adhuc multo dulcius, adipiſcuntur lardum. In inſula St. Thomæ, aliisque Indiæ locis, Sues fecibus

ſagi-

ſaginantur *Sacchari*, unde carnes teneras opiparas, inſtar caponum, acquirunt. Romani olim illos *Caricis* ſaginabant, carnes lautiſſimas reddentibus; at inprimis hepar, magni a Caricis cenſebatur. Viliſſimum vero accipiunt lardum, qui ad littora Conchis & Piſcibus aluntur.

MOTUS. Hoc animal omnium lentiſſimum eſt, niſi concitetur; incedit ideoque tardius, atque eſt ſegne, & ſatiatum lubens quieſcit.

SOMNUS. Inter reliqua animantium ſomno ſingulare eſt; molliter cubat, lectoque gaudens leni cum ipſis aulicis in dormiendo, ad meridiem usque, certat. Bene quidem a diuturno & calido aluntur lecto, ſed debiles evadunt. Inſtante tempeſtate ſtramina ad cubilia ſternenda congerunt, ut in illis leniter & tepide quieſcant, quare etjam in ſilvis domicilium ad dejectarum arborum radices eligunt, umbraculum & ſolum habituri mollius.

AER. Etjamſi apud nos graves ſuſtineant hyemes, minores tamen apud nos fiunt, quam in auſtralibus, niſi alimentum calorem reſarciat; tempore verno videmus, quanta cupiditate, apricitatem quærant, adeo ut cibum, hanc ob rem ſæpe negligant, & e contrario autumno & hieme quantum vexentur aëris injuriis, dum ejulant, inquieti currunt, geſtantes ſtramenta, ut inde præſagire poſſimus inſtantes tempeſtates.

EXCRETA. In venerem ſegnes, tardi, tenaces, laxoque pene. Femina fœtifera, plures ſæpe parit porcellos, quam alia mammalia, quem in finem pluribus etjam prædita eſt mammis.

AFFECTUS. Minus hisce moventur Bestiæ, quare illos silentio præterire volo.

§. V.

MORES. Sicut hoc animal singularem eligit victum, sic mores quoque habet singulares. Cibum maxima capit aviditate, eundemque optime masticat, deinde salivam melius ingerendis commiscet, quod per necessarium est illis, qui bene nutriri cupiunt. Somno tranquillo stratoque leni & calido delectatur. Est quoque lente festinans, tardum; passus quasi numeratos currit, nec facile terretur, potissimum cicur; sibi invicem quoque opem ferre semper conantur, adeo, ut si unum hæreat in sepe, undique in anxie clamantis auxilium magnus fiat accursus. Irritatis periculosum est obviam venire, exempla enim plurima exstant, quod in canem quendam exacerbati, circulo illum incluserint, & mordendo trucidaverint. Pollent eximio olfactu, cujus ope escam & radices, profundius terra absconditas, investigare possunt. Ventorum injuriæ præsagus est; unde fit, ut, imminente tempestate, magno cum ejulatu, stramenta ad cubilia sternenda congerat. Fertur etjam stupidissimum esse omnium animalium, unde proverbium: pinguis Minerva, hoc est, minus ingeniosa; Nec facile observamus illos invicem ludere; quod tamen pleraque animantia juniora faciunt; sed omni cura ad victum comparandum trahuntur. Nec aliis, quam succulentis vescitur, unde Chylus copiosus, & bene nutriens conciliatur. Ea præ cæteris gaudet facultate,

te, ut proboſcide fodiat. Aliud non datur animal, quod ejusmodi profundos ſulcos exarat. Id nempe peculiari peragit inſtrumento a Creatore ſibi conceſſo, inque cartilaginoſo conſiſtente proboſcidis orbiculo, qui elevatur & rigeſcit ope duorum muſculorum, a margine inferiori oſſis Zygomatici orientium atque in duos validos tendines, orbiculo huic affixos deſinentium. Horum invíſa colonis ut cohibeatur pratorum effoſſio, agricolæ & quidem lege obſtricti ſunt, roſtrum eorum quotannis annulo munire ferreo, ſive ſubula roſtrum perforare, eidemque breve filum ferreum intrudere, illudque ita adtorquere, ut roſtrum vi hujus ſetacei ſemper doleat, & illi a foſſione ſe abſtineant; quæ quidem ſingularis eſt operatio, & ſub horrendis ſuſcipitur clamoribus. In Itin. Veſtrogoth. modus minime ſpernendus communicatur, ſemel roſtrum ita caſtrare, ut nunquam poſtea fodiant, quod fit, ſi tendines dictæ proboſcidis abſcinduntur. Celebre omnino inventum, & facillime in porcellis exercendum. Pollicari ſpatio ab extremo roſtri, ſcalpello abſcindi poſſunt tendines; ſi vero proprius abſcindantur facile cartilago naſalis lædi poteſt. Hoc modo immunes erunt agricolæ ab eorum foſſione, neque opus habent, quovis vere, ſtrepitum & ejulationem eorum, aures fere frangentem, exaudire. Huic tamen, ut in multis aliis, invento, repugnat intempeſtiva vulgi commiſeratio.

§. VI.

MORBIS variis, pingvedinis cauſſa, vexatur

 hoc

hoc quadrupes; iisdem fere pingvedine abundantes homines subjecti sunt, quare etjam paucis illos attingere volo.

SCABIES. Præpingves variis præ aliis vexantur cutis exanthematibus; idem in suibus evenit; apud nos plerumque, scabie laborant homines fervente æstate, quæ sponte versus hyemem cessat; Australiores & calidi orbis populi scabie, præ septentrionalibus, magis laborant. Valde periculosum, immo summe noxium est, lardo Suum, scabie infectorum, vesci; exemplum enim habemus in vidua pauperrima, quæ cum filiis suis scrofam, scabie confectam, quam mactaverant, esitabat, unde omnes in lepram inciderunt.

PEDICULI & scabies sæpius comitantur. Infantes succulentos plerumque infestant pediculi, siccam vero fugiunt senectutem. His morbis medentur agricolæ, vel ungvento Mercuriali, & decocto Ledi & Lycopodii vel etjam has herbas in Suum ponunt cubilibus.

SCROFULÆ dicuntur medicis, dum glandulæ fiunt infarctæ, nomenque ab hoc commodarunt animali. Generantur in eorum lardo tubercula instar lendium, præsertim quando farinosis inclusi saginantur. Quid vulgarius est in gulosis pueris, qui plus sumunt alimenti, quam ad corporis requiritur sustentationem, quam quod glandulæ colli intumescant & fiant infarctæ? qui morbus difficulter sine motu sanatur, atque potissimum se exserit, si fructus devorent crudos, atque, autumno & hieme,

me, inclusi teneantur pueri. Adcurandum scrofulas suum, antimonio crudo utuntur rustici.

GRANULUM palati sive Svet. **oret/** suum morbus est, se prodens tuberculo ad radicem lingvæ enato, unde difficultas edendi oritur; qui morbus adhuc non satis perspectus est Mulomedicis; contra eum vulgo datur Triglochin Juniperi, at quo successu nescio.

§. VII.

Quamplurima prostant e Sue in culinis præparata, unde *Plinius* in his: *innumeræ fere ganeæ materies*. Horum præcipue sunt *Pernæ*, vel *Petasones*, quæ etjam a nobilioribus in deliciis habentur; illas salsas, fumo induratas & coctas in exordio comedimus Cænæ, tum quia potenter alunt & latrantem domant stomachum, tum ad excitandam orexin; harum optimæ censentur Hispanicæ, Westphalicæ, & Lubecenses. Rustici apud nos, instante vere, suis vescuntur Petasonibus crudis cum piperis pulvere, fumo & sole induratis; quæ quidem vehementius alunt, sed motum & robusta postulant intestina. Mos etjam illis est lardum dissectum in cortina assare, qui cibus est solidus operariis, sedentariis vero admodum noxius, si vero ab hoc cibo mox tenuis potus ingurgitetur, Soda frequentissime accenditur, nisi labor ingens, & validus ventriculus huic obstiterint malo.

CINCIPITIA *Suilla* fumo indurata minime a laboriosis spernenda sunt, vel etjam recentia inter trunculos consumta, dum pedes & caput coqvuntur

tur & denique ſalſagine præparantur, quæ ſolide nutriunt & minus incommodi ſua pariunt pingvedine.

Ferculum nobis quoqve paramus a *Coſtis*, quæ carne abraſa, veru vel craticula aſſantur, vitamque exigunt laborioſam, pingvedo enim combuſta difficillime reſolvitur.

BOTULI quoqve multum valent apud agricolas, ut majore pollentes pingvedinis copia præ alio farcimine.

TOMACULA a carne eorum parata ſvaviſſima ſunt, quorum Bolonienſia plurimi æſtimantur, ſecundum obtinent Lubecenſia locum, quæ a delicatioribus minime reſpuuntur. Immo vix Tomacula ab aliis conficiuntur quadrupedibus, niſi a lardo grata reddantur.

SUMINA, quæ tanti fuerunt apud Romanos, noſtro ævo obſoleverunt: ibi enim nulla cæna ſine ſumine adornari potuit. Sumen vero fuit abdomen ſcrofæ mammis abundans, lacte turgidis, quod exſcindebatur, vel paulo ante, vel etjam ſtatim poſt partum; hoc aſſatum, ferculum erat illis præſtantiſſimum. Tanta copia apud Romanos conſumebatur ſumen, ut Imperator Severus, cenſoria lege prohibere neceſſe habuerit, ſuminatam ſuem non eſſe occidendam, ne hæc animalia Romæ penitus interirent ac deficerent.

VULVÆ Romanis itidem maximopere perplacuere; unde, an in ulla re major veterum fuerit inſania, vix dixero; erat Vulva triplex EJECTITIA, PORCARIA & STERILIS.

EJE-

EJECTITIA vulva ſuis gravidæ, a ſcrofa abortum paſſa ſumebatur & abortus violentia provocabatur. Ergo *Plutarchus* de *Eſu Carnium*. *Alii*, inqvit, *uberibus ſuum fœtarum inſtante partu inſiliunt & calcant, ut ſangvinem, & lac, & tabem fœtus ſimul interfecti inter matris dolores eximentes, proh Jupiter, & maxime inflatam animalis partem vorent.*

PORCARIA vulva uno die poſt partum exciſa, quam optimam haberent primiparæ.

VULVA STERILIS Suis, quæ nunquam porcellos enixa fuit; nonnulli putant ſcrofas ſuiſſe caſtratas, hoc eſt, ut excideretur clitoris; ſed ſues clitoride carent. Hæ omnes tantarum fuerunt deliciarum, ut Poëta Horatius cecinerit:

- - - *cum ſit obeſo*
Nil melius turdo; nil vulva pulchrius ampla.

§. VIII.

Paucis ex hoc animali in Medicina utimur, quorum præcipua ſunt.

DENTES APRI aut Suis domeſtici eandem habent qualitatem & vim, atque perinde eſt utrum horum ſumantur; Pulveres abſorbentes interdum ingrediuntur.

AXUNGIA *communis* nihil eſt aliud, quam axungia ſuis. In officinis, complures habemus axungias, ſed ſufficeret, ſi hæc ſola adeſſet, quæ recens, minime vero rancida, eſſe debet, niſi ſcopus ſit calefaciendi & penetrandi. In plerisque unguentis, pro baſi axungia opus eſt, ad emolliendum, & faciendum ut immixtum penetret medicamentum.

LAC

LAC *ſuis* medicina eſt præſtans in Cophoſi & Tinnitu aurium, quod plurima convincunt vulgi exempla, qui inumeris fere uſi medicamentis, tandem lacte ſuis ſanati evaſerunt.

SETÆ in ſuffimugiis excitant hyſtericas.

STERCUS *ſuillum*, ſive Succerda, officinale quidem non eſt; merito tamen medicina heroica ſalutari poteſt, pauperibus ad repellendum commendanda, præſertim ad fluxus ſiſtendum ſangvineos. Talis ſuccerda recentiſſima vel ab animali etiam num calida & fumans naribus appoſita hœmorrhagiam ſiſtit narium, dum alia fallunt remedia, quod fit repellendo.

In Dyſenteria eſt ſuccerda ad Drachmæ pondus aſſumta, utut nauſeoſa, & abominabilis medicina, tamen præſens; ergo pauperibus porrigenda, quorum opes pretioſa diſſvadent medicamenta, quique tali remedio curari multo malunt, quam vita privari.

DIAPHRAGMATE utuntur agricolæ, mirabili cum eventu, emplaſtri loco in fracturas & contuſiones; aërem excludit, vulnera emollit & dolores mitigat.

§. IX.

Permulta eſſent, fateor dicenda; de ſuum uſu œconomico, at ſiquidem in alio foro pertractantur, heic illa miſſa faciam. Interim tamen, quoniam moris eſt apud Materiæ medicæ ſcriptores ſimplicium ſuorum culturam & uſum œconomicum adtingere, pauca hac de re momenta adducam.

Uſus,

Usus, quem in œconomia naturæ præstant hæc animalia, in eo præcipue consistit, quod illi escam quærendo, terram effodiant, pulverem mollem reddant, atque sic ansam præbeant aliis plantis, semina sua in talem excultam deponendi terram, unde facilius crescunt. Sine dubio etiam eandem ob caussam Tubera, ad radices deposuit Creator arborum, ubi terra frondibus acerosis tecta, disseminationi plantarum vix locum relinquit, heic ut sua fossione terram exarent, illis imposuit natura, inque mercedem laboris, cibum illis ex tuberibus paravit. Omnes herbæ suis infestantur ab hostibus, vel infectis vel aliis animalibus, quæ illos destruent, ne unum genus supra modum, propagetur & alia suo vigore priventur; suum vero dominio ipsas radices succulentas, & plurimum se multiplicantes, natura subjecit. Alias propterea commendantur, quod maxima anni parte, ad minimum, quamdiu terra non sit gelu indurata, se ipsos sustentant, scilicet animalia sunt polyphaga, & non solum graminibus, sed etiam radicibus variisque quisquiliis atque rejectaneis succulentis nutriri possunt, unde pauperes agricolæ, aliis destituti jumentis, sues sæpe alunt. Molestia tamen circa eorum culturam occurrit, quod ii radices suas indagando, fertilissima corrumpant prata; deinde quod sepes portasque sepimentorum violenter perfringant, adeo ut rustici, eorum cassa, agros suos fortiore includere sepimento cogantur; præterea sunt immundi, fœtentes atque inquinantes, quare

urbibus & areis odiosi. Catesbæus narrat colonias collocaturos in America septentrionali, sues sibi acquirere coactos esse, qui Crotalos devorent & exstirpent; scitu quoque dignum esset, annon sues apud nos devorent serpentes, vel ab illis lædantur? mihi sane nullum hujus rei constat exemplum. Præter numerata, permagnas nobis in œconomia utilitates, adferunt. Nonnulli gentes illos ad Boletum cervinum investigandum instruunt. E setis conficiuntur varia genera scoparum, ad purgandum caput, vestes & ædificia. Anatomici, ope setarum, in foramina & minimos canales inquirunt; Sutores illis pro arista filorum carere nequeunt. Dentibus utuntur deauratores ad levigandum deaurata.

§. X.

Macie laborantes ut corpus athleticum acquiant, Diætam, suibus similem, necessario servent. Omnium primo suis modo, nullis aliis cibis ac succulentis fruantur, succulenta enim potenter alunt, arida vero exsiccant. Nunquam illos obesos evadere observamus, qui plurimum cibo duro & aliis salsamentis sustentantur, a rebus enim ejusmod Chylus laudabilis parari nequit, oleum enim nutriens partim exsiccatum est, partim a sale consumtum. Contra autem, talia a quibus emulsio elici potest, ea pingvedinem accelerant, longa enim non egent præparatione, quin in Chylum abeant. Optime vero, & citissime pingvedinem accelerant dulcia & saccharata, quorum præcipua sunt, Caricæ,

Pas-

Paſſulæ, Uvæ, Amygdala, Saccharum, & quæ plura ſunt. Pauperes in Europa auſtrali ad cuſtodiam vindemiarum delecti, Uvis & Caricis, brevi tempore, pingvedine abundant. Denique requiritur, ut ſuis modo cupienter cibus capiatur, & bene manducetur, ut ſaliva cibo rite miſceatur, minime vero juſto celerius & ſemimanſus deglutiri debet; proverbium eſt apud Arabes, quod illi, qui cibum minus manducatum citius deglutiunt, animam propriam odio habeant: panis diutius manducatus, in Chylum fere tranſit. Somnus ſufficientiſſimus eſt, quo copioſius enim homo dormit, eo minus diſperguntur vires vitæ, hinc minor copia Chyli ad partium conſumitur nutritionem, conſequenter plus pingvedinis in naturæ colligitur repoſitoriis; accedit, quod adeps optime inter dormiendum ſecernitur; nimium lucubrantes vix pingvedine gaudent, etiamſi plurimum ſumant alimenti. Omnis labor relegandus eſt, labor enim diſpergit quidquid a victu fueris lucratus; ut taceam pingvedinem, quæ ſudore nimio amittitur; ruſtici noſtri laborioſi, & operarii, abdomen prolixum non ferunt. Curæ, ſollicitudines, anxietates & triſtitiæ omnino abſint. Ut & nimia venus, maxime vires vitæ debilitans. Verbo, quicunque emaciatum gerunt corpus & idem in euſarchum transforme geſtiunt, ex Suis Diæta facile percipiant natura docente, inſtruere ſuam. Sit cibus ſucculentus, maſticatio ingerendorum optima; motus parcus; ſomnus protractus; venus tarda; locus calidus; curæ nullæ.

 §. XI.

§. XI.

Modica Pingvedo ad noſtram ſuſtentationem quam maxime neceſſaria & utilis eſt; adeo ut infelix cenſeatur, qui macie torquetur. Fibras molles reddit; eorum cohibet frictionem; interſtitia muſculorum implet; cutem undique æqualiter extendit; faciem pulchram efficit; aſperitates in maſſa ſangvinea involvit; pleraque viſcera ſuſtinet; motus faciles conciliat; viſcerum concretionem impedit; quare etiam pingues vulgo ſunt læti & hilares, dum e contrario Macres, plerumque ſunt triſtes & melancholici, vultum præ ſe ferunt torvum, pallidum & quaſi minantem; integumenta rugata pendent; oſſa inſtar collium prominent; articuli crepant; & ad Phthiſin inclinant. Immodica & abundans pinguedo minime ſalubris eſt; inde enim comprimuntur venæ; circulatio ſangvinis inhibetur; reſpiratio difficilior redditur, nimius enim adeps expanſionem prohibet diaphragmatis & pulmonum; inhabiles ſunt atque impatientes laborum; variis cutis exanthematibus ſubjecti ſunt; infantes pingues gravioribus infeſtantur variolis quam macilenti; a pinguedine cohibetur circulatio, morbis ſoperoſis minantur; Atheneus mentionem facit de Dionyſio, ſiculorum Tyranno, maxime ita obeſo, ut non excitaretur niſi acubus, quas longitudine diverſas ſibi in hunc uſum paraverat. Nob. D:nus Præſes juvenem vidit Amſtelodami immenſæ craſſitudinis atque inde adeo ſomnolentum, ut illum ſæpe ſomnus invaderet

ret vel inter cænandum. Vexantur horripilationibus, inſtante tempeſtate; urente hieme, frigore rigeſcunt; ac fervente æſtate, ſudore diffluunt; caveant ſibi a violentia frigoris, facile enim pingvedo rigeſcere poteſt, unde multi mortem ſibi adſciverunt; nec minus periculoſum eſt illis, primum nimis ſudare ac deinde ſtatim refrigrari; plus virium, præ macilentis in febribus amittunt, citiusque pereunt.

§. XII.

Pingvia in ſolidis ſunt emollientia, & obtundentia in fluidis, dulcibus commiſceri poſſunt, qualitates contrariæ ſunt ſtiptica & amara, quare fruſtra medicinam a medicamentis hujus qualitatis petit, qui ſimul pinguibus veſcitur. Pinguia & imprimis lardum omnium lentiſſime tranſpirant, quare etjam Sanctorius in ſua ſtatica, carnem agni nam Lardo opponit, ut duo ſumme contraria, illa quatenus citiſſime, hoc vero, quatenus tardiſſime per tranſpirationem eliminatur. Hæc ratio, hæc norma eſt, ad quam Diætam dirigere debemus, atque maxime ſcitu neceſſaria, quatenus inde conſequens ſanitas corporis nobis cordi fuerit. Vulgo, eſus lardi, ſine diſcrimine, in omnibus morbis, ab iis, qui veram ejus qualitatem ignorant prohibetur, ſed in aliis nocet, in aliis minus parit periculi. Subeſt vero ratio in Febribus, Scabie & Vulneribus, Ulceribus cachoeticis, corporibus Gangræna laborantibus, cur proſcribatur lardum. In febribus Exanthematicis, Phlogiſticis & Criticis, angue & cane pejus fugiendum, adeo

adeo ut ſi quis a febribus intermittentibus, mediante medicina ex amaris & corroborantibus petita, convaluerit, & veſcatur lardo, nihil eſt, quod citius febrem provocat recidivam. Quare, cum circumforanei uſum corticis chinæ in opprobrium Medicorum, primum introducebant, ſvadebant Medici, a cortice chinæ ſanatis; ut capita Suum fumo indurata comederent, quoinde conſtaret, an febris penitus eradicata eſſet, vel tantum ſuſpenſa, ſed omnes in morbum reciderunt, & Medici nacti occaſionem, divinam cavillandi medicinam, quæ ſuſpenderet, at non ſolveret morbum. Unusquisque Chirurgus, vulnera curans, ſtatim percipit, quando æger paſtus fuerit in cibo; lardo concocto, quod vulnus non gignat Pus album, leve, mite, dulce & chyloſum, ſed Saniem acrem, viridem, rodentem, fœtentem, & malignam. Vulnus enim pure chyloſo ali debet, ſi fibrarum embryones in firmam evaneſcant carnem. In ſcabie, quæ conſtat totidem ulcuſculis, idem accidit, ac in totidem fonticulis, materia fit acris & æger perinde deturbatur. Pari ratione etjam interdicitur quieti & otio deditis. Quoniam lardum firmiſſimum ſubminiſtrat alimentum, laborioſiſſimis ergo ſaluberrimum eſt, dum e contrario victus tenuis a juſculis, oleribus, ſimilibusque paratus, illis adeo inſufficiens eſt, ut ſi talibus tantummodo uterentur labori penitus ſuccumberent. Quare etjam hujus victus ruſticis, bajulis, militibus, nautis, itinera longiora facturis, omnibusque aliis labore occupatis intenſiſſimo, commen-

dandus

dandus est. Veterum Athletæ, qui robustissimis corporis instruerentur viribus, lardo olim alebantur, valedissimam ipsis præbituro nutritionem. Huc etiam venit, quod lardum, constans compareat alimentum. Qui fructibus sustinentur horeis, ut custodes vinearum in australibus, brevi quidem pinguescunt, sed abit pinguedo ut venit: hinc sæpe intra spatium unius mensis, eadem laborant macie, ac antea: quidquid enim celeriter subigitur, citius quoque transit. Lardum salsum, sole & fumo induratum ac rancidum, gravius succumbit viribus vitæ, consequenter perniciosius otiosis, sanius vero laboriosissimis redditur.

Natura quæ destinavit hominem ad laborem sicut volucres ad volandum, dedit ei coqvum culinæ parem, sive gustum ejus necessitati adæquavit; illa inquam, Natura effecit, ut svavitas lardi eum ad hunc provocet victum. Quomodo olera & pisa &c. fauces nostras absque lardo mulcerent, præsertim apud nos, qui sub Arcticum polum degimus? Cur igitur Israëlitis in Vet. Test. hoc ut impurum interdictum erat? Hæc pauca mihi, qua Physico, momenta Diætam tangentia adferrre liceat, minime vero ut in castra irrumperem Theologorum. In calidioribus facilius corrumpitur, rancescit febresque accendit, quare fit, ut harum incolæ, præsertim sexus sequior minus se moveant, ac præterea Israëlitæ subjecti erant morbo suo endemio Lepra, ubi maxime noxium erat. Facillime per lardum propagatur contagium, cujus cre-

brio-

briora in historia medica exstant exempla, quod nefarii vespilones, grassante peste, lardum ori agonizantium apposuerint, ut ejus ope, quem vellent contagio afficerent. Esui pinguium, imprimis asinorum & murium majorum, adscribitur Elephantiasis. In Rheumatismo aliisque doloribus ostocopis, lardum recens aliaque pinguia minime rejicienda sunt. Oleosa relaxant fibras, & sunt expectorantia, quare etiam cantores in Europa australi, multum olei assumunt, sed perinde Hernias incurrunt. Olea rancida interne assumta veneni naturam induunt. Externe vero recentibus incidendo præcellunt. Principalis eorum usus externus emolliendo & maturando absolvitur, transpirationi enim obicem ponunt, poros obturando. Exanthemata extingvunt, adeoque utilia essent externe in Scabie, sed anceps medicina est, ut enim animalculum præsentiam pingvedinis sentiat, profundius penetrat, atque citius quam ut alterum insequi possit, atque hoc modo minimus acarus Goliathum quondam interimere potest, vel etiam horrenda excitare Symtomata, quare ita vitandum Charybdin existimo, ne in scyllam incidamus. Tumori Cystico si axungia applicetur, brevi magnum accipit incrementum. Caries ossium pinguibus augetur. Contra ictum serpentum, mirabili cum successu, adhiberi potest oleum & interne & externe. In dysenteria necari possunt acari Clysmatibus oleosis; quin & lumbrici apud infantes, oleo sumto. Observandum tamen est, quando olea interne sumuntur, statim frustum sacchari accipi debet, ne Nausea excitabitur. Sic quoque loco aliorum Emeticorum, feliciter oleum usurpatur cum aqua & penna.

TANTUM.

